

ASIANAJAJIEN AMMATTIEDUT – MITÄ NE OVAT?

(Die beruflichen Vorteile der Anwälte – welche sind sie?)

Suomen Asianajajaliiton sääntöjen mukaan liiton tarkoituksena on muun ohella asianajajien yhteisten ammattietujen edistäminen. Mitä ovat yhteiset ammattiedut? Esitöitä ei ole olemassa yli 50 vuoden takaa siitä, mitä yhteisillä ammattieduilla on ajateltu tarkoitettavan. Tunnettua on, että asianajajalain ja Asianajajaliiton sääntöjen sisältöä haettiin Ruotsista. Vastaava sääntömääräys löytyykin Ruotsin asianajajaliiton säännöistä: *Advokatsamfundets ändamål är att tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen*. Ruotsin asianajajaliiton säännötkään eivät enempää määrittele yhteisten ammattietujen sisältöä.

Sisältöä sanaparille ”yhteiset ammattiedut” voidaan hakea Yhdistyneiden Kansakuntien vuonna 1990 vahvistamista asianajajien toiminnan peruseriaatteista ”*Basic Principles on the Role of Lawyers*”. Peruseriaatteissa todetaan, että asianajajilla tulee olla oikeus muodostaa itseään edustavia ammattikuntajärjestöjä, jotka edustavat asianajajien etuja, edistävät asianajajien jatkuvaa kouluttautumista ja suojaavat asianajajien ammatillista riippumattomuutta. Peruseriaatteiden seuraavassa kohdassa todetaan, mihin etujen edustamisella, kouluttautumisella ja riippumattomuudella tulee pyrkiä. Periaatteiden mukaan asianajajien ammatillisten järjestöjen tulee toimia yhteistyössä maan hallituksen kanssa varmistaakseen, että jokaisella on tehokkaat ja tasapuoliset

mahdollisuudet saada oikeudellisia palveluita ja että asianajajat ovat kykeneviä avustamaan päämiehiään lain ja hyvän asianajajatavan mukaisesti ilman, että heidän työhönsä sopimattomasti puututaan. YK:n periaatteet on laadittu parantamaan oikeudellisia palveluita tarvitsevien kansalaisten asemaa.

Alle puolet maailman ihmisistä asuu vapaissa demokraattisissa maissa. Oikeusvaltioperiaatteiden noudattaminen edellyttää toimivaa demokratiaa. Maissa, joissa demokratiaa ei ole tai se on uhattuna, ei yleensä ole sananvapautta, tuomioistuineläytöksen riippumattomuutta eikä asianajajalaitoksen toimintaedellytyksiä. On monia maita, jossa asianajajien ammatillisten etujen edistäminen tarkoittaa pyrkimystä siihen, että asianajaja voisi harjoittaa ammattiaan ilman hänen terveyden tai henkeen kohdistuvaa uhkaa.

Ammattieduilla tarkoitetaan niitä edellytyksiä, joiden varassa asianajajat voivat tehokkaasti ajaa päämiehiensä oikeutta ja etua. Voidaan kysyä, esiintyykö ammatillisissa eduissa näin määriteltynä puutteita Suomessa. Vastaus on valitettavan myönteinen.

Suomessa kansalaisilla ei ole oikeutta kaikissa tilanteissa saada luottamuksellista oikeudellista neuvontaa. Asianajaja on asianajajalain ja hyvän asianajajatavan perusteella velvollinen pitämään luottamuksellisena kaikki tiedot, jotka hän on

tehtävää hoitaessaan saanut tietää asiakkaasta ja tämän oloista. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n perusteella todistaa ei saa asiamies tai oikeudenkäyntiavustaja siitä, mitä päämies on hänelle asian ajamista varten uskonut. Oikeudenkäymiskaaren säännöksen on katsottu soveltuvan kaikkiin prosessimuotoihin ja kohdistuvan myös oikeudenkäynnin valmistelun yhteydessä saatuun tietoon. Sen sijaan salassapitovelvollisuus ei koske yleistä oikeudellista neuvontaa. Asianajajaa ei koske myöskään todistajan salassapitooikeus, ellei kyse ole liike- tai ammattisalaisuudesta. Asianajaja voidaan Suomessa velvoittaa todistamaan useassakin eri tilanteessa. Ruotsissa tilanne on toinen, sillä asianajajan todistamiskiello koskee kaikkea päämiehen ja asianajajan yhteydenpitoa. Todistamiskiello osoittaa hyvin ammattiedun sisällön. Todistamiskiellolla luodaan asianajajalle ammatillinen etu kieltäytyä todistamasta mutta edulla ei suojata asianajajaa vaan asianajajan päämiestä.

Asianajajajärjestöjen tarkoituksena on edistää korkealaatuisten oikeudellisten palveluiden saatavuutta, mikä puolestaan edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Valtiovallan tehtävänä on huolehtia, että julkista oikeusapua on saatavilla sitä tarvitseville. YK:n peruseriaatteiden mukaan asianajajajärjestöjen on toimittava yhteistyössä valtiovallan kanssa julkista oikeusapua organisoitaessa. On julkista oikeusapua käyttävien kansalaisten etu, että julkiset oikeusapupalvelut ovat korkeatasoisia ja että palveluita on saatavilla kohtuullisen etäisyyden päässä kaikkialla Suomessa. Tällaisia palveluita voidaan tarjota vain, jos palveluista saatava rahallinen korvaus on kohtuullisessa suhteessa vapaille markkinoilla muodostuvaan korvaukseen vastaavasta palvelusta.

Tanskan asianajajalakia uusittiin vuonna 2008. Uuden lain perusteella Tanskan asianajajaliiton säännöistä poistettiin pienimmätkin viittaukset

asianajajien välittömien omien etujen ajamiseen. Tästä huolimatta Tanskan asianajajaliitto neuvottelee julkisen oikeusavun palkkioista. Tanskassa on katsottu, että julkisen oikeusavun palkkioneuvotteluissa on ensisijassa kyse julkisen oikeusavun järjestämisen edellytyksistä, eikä asianajajien taloudellisia etuja koskevista neuvotteluista, mihin Tanskan asianajajaliitolla ei olisi sääntöjensä mukaan oikeutta.

Asianajajaliitto edistää asianajajien yhteisiä ammattietuja. Ammattieduilla tarkoitetaan niitä edellytyksiä, joiden varassa asianajajat voivat tehokkaasti ajaa päämiehiensä oikeutta ja etua. Valtiovallan on lainsäädännöllisesti huolehdittava erityisesti kolmesta seikasta:

- 1) Päämiehen ja asianajajan välisen yhdenpidon luottamuksellisuus on suojattava lailla.
- 2) Asianajajalaitoksen ja yksittäisen asianajajan riippumattomuus on vahvistettava lailla.
- 3) Valtion on kustannettava julkisen oikeusavun palvelut, jotka mahdollistavat kaikille kansalaiselle oikeudellisten palveluiden saatavuuden.

Suomessa asianajajakunnan riippumattomuuteen ei tällä hetkellä kohdistu merkittävää uhkaa, mutta Asianajajaliiton ja asianajajien on jatkuvasti muistutettava asianajajalaitoksen kuulumisesta oikeuslaitokseen ja roolistaan sen sisällä. Suomessa päämiehen ja asianajajan välinen yhteydenpidon luottamuksellisuus ei ole lailla riittävästi suojattu mutta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun uudistamista koskevalta toimikunnalta on lupa odottaa parannusta tähän asiaan. Julkisen oikeusavun palkkioiden pysyminen paikallaan jo kolmatta vuotta alkaa vähitellen uhata julkisten oikeusavun saatavuutta Suomessa. Asianajajakunnan ammattietujen edistämisessä on Suomessa paljon tehtävää, jotta oikeudellisten palveluiden tarvitsijoiden asemaa saadaan parannettua.